

Asia: VN/33260/2024

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä; Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomiot rikoslain 25 luvun 3 §:ään ehdotettavasta muutoksesta (sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan teon tarkoituksen lisääminen ihmiskauppaa koskevaan pykälään)

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry edustaa palvelualojen työntekijöitä ja se solmii 33 yksityisen palvelualan työehtosopimusta. Liitolla on 190 000 jäsentä, joista kaksi kolmasosaa on naisia. Suurin osa jäsenistä työskentelee kaupan alalla, matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajanpalveluissa, kiinteistöpalveluissa sekä vartiointialalla.

Yleiset huomiot työryhmän mietinnöstä

Palvelualojen ammattiliitto kannattaa muutoksia, mutta pyytää eräiltä osin lainvalmistelijaa harkitsemaan selvennyksiä ja tarkennuksia lain esitöihin esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

PAM pitää perusteltuna, että säännökseen lisättäisiin ihmiskauppateon tarkoitusten luetteloon saattaminen sijaissynnyttäjäksi.

2. Huomiot rikoslain 25 lukuun ehdotettavasta uudesta kriminalisoinnista (ehdotettava uusi 3 d §: ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö)

- a) Rangaistavuuden ala**
- b) Rangaistusasteikko**
- c) Muut huomiot**

- a) Rangaistavuuden ala

Uuden 3 d §:n mukaan se, joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen eli ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua, olisi tuomittava ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa kriminalisointia ehdotetaan, jotta ihmiskaupan uhrin palvelun käyttö olisi rangaistavaa myös niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Uusi kriminalisointi, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, koskisi eri ihmiskaupan muotojen yhteydessä tapahtuvaa tahallista ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä yleisesti.

Kuten mietinnössä sivulla 105 on todettu, ehdotettava uusi kriminalisointi on asiallisesti lähellä rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Tuomioistuinvirastosta saatujen tietojen mukaan vuosina 2021–2025 ei ole koko maassa annettu yhtään tuomiota seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä (päärikoksena tai muutenkaan, langettavaa tai muutakaan).(s. 105)

Vaikka ehdotettava uusi kriminalisointi on syyksiluettavuutta koskevan tuottamuksen osalta suppeampi, kuin rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, jää kuitenkin epäselväksi millaisissa tilanteissa se tulisi sovellettavaksi. Tätä tulee edelleen selvittää riittävän tarkkarajaiseksi. PAM pyytää lainvalmistelijaa harkitsemaan selvennyksiä mm. lain esitöihin esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

b) Rangaistusasteikko

PAM toteaa mietinnössä esitetyn rangaistusasteikon liian lieväksi suhteessa rikoksen vakavuuteen, mutta kannattaa, että esitetyn mukaisesti säännöksen soveltamisalaan kuuluisi sekä pitkäaikainen ja suunnitelmallinen pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö että pistemäisiä säännöksessä tarkoitettuja hyväksikäyttötekoja.

3. Huomiot rikoslain 25 luvun 10 §:ään ehdotettavasta muutoksesta (ehdotettavaa uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa kriminalisointia koskeva lisäys oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaan)

PAM pitää erittäin kannatettavana, että oikeushenkilön rangaistusvastuu säädetään sovellettavaksi myös ehdotettuun uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan rikokseen. Ihmiskauppa on merkittävää taloudellista hyötyä tuottavaa toimintaa ja hyväksikäyttöä esiintyy usein oikeushenkilöiden toiminnan yhteydessä. Laittomasti toimivat työnantajat ja yritykset saavat myös kilpailuetua suhteessa laillisesti toimiviin yrityksiin.

Rikoksista tuomittavia rangaistuksia ja niiden tasoa sekä muita rikokseen perustuvia seuraamuksia (mm. menettämisestä ja liiketoimintakielto) tulisi arvioida ankarammin. Lisäksi työperäisissä ihmiskauppatapauksissa olisi myös harkittava, onko esimerkiksi asianomistajien maksamia todellisia matkakustannuksia korkeampia kuluja, välitysmaksuja tai muita tavanomaista korkeampia kuluja pidettävä ihmiskaupparikoksen tuottamana rikoshyötynä. Rikoshyöty tulisi kuitenkin joka tapauksessa vaatia vahingonkorvausvaatimukseen nähden toissijaisesti menetettäväksi.

4. Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n momentin 4 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi televalvonnan peruserikoksista. Pam pitää esityksessä esitettyjä muutoksia pakkokeinolakiin perusteltuna. Rikosten selvittämiseksi olisi tärkeää, että rikosta koskevassa esitutkinnassa voitaisiin käyttää tiettyjä salaisia pakkokeinoja niitä koskevien pakkokeinolain yleisten ja erityisten edellytysten täyttyessä (televalvonta, televalvonta suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta). Kuitenkin sääntelyn tarkkarajaisuus on ensisijaista, jotta pakkokeinojen käyttö pysyy suhteellisenä.

5. Huomiot oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

6. Huomiot ihmiskauppadirektiivin muutospäätöksen säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

a) 11 artikla

b) muut muutospäätöksen säännökset

-

7. Huomiot ehdotusten vaikutuksista

Ihmiskauppa on merkittävää taloudellista hyötyä tuottavaa toimintaa. Laittomasti toimivien työnantajien kiinnijäämisriski on aivan liian pieni ja heidän mahdollisuutensa jatkaa työntekijöiden hyväksikäyttöön perustuvaa liiketoimintamalliaan on liian helppoa. Lisäksi laittomasti toimivat työnantajat ja yritykset saavat kilpailuetua suhteessa laillisesti toimiviin yrityksiin. Rikoksista tuomittavia rangaistuksia ja niiden tasoa sekä muita rikokseen perustuvia seuraamuksia (menettämisestä ja liiketoimintakielto) tulisi arvioida ankarammin.

Tavanomainen hyötymistilanne on, että syy teon uhri on työssä vastaajan liiketoiminnassa, eikä työstä joko lainkaan makseta palkkaa tai palkka on määrältään hyvin pieni. Tällöin tulisi edelleen huomioida, mistä kaikista osatekijäistä rikoshyöty voi koostua. Esimerkiksi työnantajakulut eivät ole päällekkäinen ihmiskaupan uhrin vahingonkorvausvaatimusten kanssa, jotka kohdistuvat useimmiten maksamatta olevaan palkkaan, sen lisiin ja lomakorvauksiin. Rikoshyöty tulisi kuitenkin joka tapauksessa vaatia vahingonkorvausvaatimukseen nähden toissijaisesti menetettäväksi.

8. Muut huomiot

Jotta täytäntöönpano on käytännössä tosiasiallisesti mahdollista, se vaatii riittäviä resursseja. Tavoitteiden saavuttaminen ja sääntelyn tosiasiallinen toimivuus vaatii parannuksia viranomaisresursseihin sekä uhrien tukeen. PAM korostaa, että työsuojeluvalvontaa tulee kohdentaa erityisesti aloille, joilla hyväksikäyttöä esiintyy eniten ja viranomaisille on lisättävä sekä määrällisiä että osaamiseen liittyviä resursseja.

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry